

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

MƏTANƏT SƏFƏR qızı MƏMMƏDOVA

BƏL

TARİXİN TƏDRİSİNİN
AKTUAL PROBLEMLƏRİ

Bakalavr hazırlığı üçün
dərs vəsaiti

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirinin
26 may 2015-cü il tarixli 598 saylı əmri ilə
verdiyi qıfə əsasən nəşr olunmuşdur.

Bakı - 2015

Elmi redaktor: *prof. Anar İsgəndərov*

Rəyçilər:

g(07)
+M51

prof. Məmməd Fətəliyev
t. ü. f. d. Bəhmən Kərimov
p. ü. f. d. Dəyanət Musayev

Məmmədova M. S. Tarixin tədrisinin aktual problemləri. Dərs vəsaiti. Bakı, «Bakı Universiteti nəşriyyatı», 2015, 112s.

Dərs vəsaiti tarix fakültəsinin II və III kurs bakalavr pilləsində, eyni zamanda magistr bölməsində təhsil alan, tarixin tədrisi metodikasını, onun nəzəri məsələlərini öyrənən tələbələrə kömək məqsədilə hazırlanmışdır. Bu dərs vəsaitində Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra Təhsil sahəsində dövlətin apardığı islahatlar, Yeni Təhsil Proqramının qəbul edilməsi, Azərbaycan təhsilinin Qərbə inteqrasiyası, qloballaşan dünyada təhsilə yeni baxış və Boloniya sisteminin tətbiqi, Azərbaycan Respublikasının Təhsil sahəsində yeni strategiyası, təhsil sisteminə konseptual sənəd olan Kurikulumun tətbiqi, ümumtəhsil kurikulumunun əsaslandırılması konkret şəkildə ifadə edilmişdir. Dərs vəsaitində dövlətimizin təhsillə bağlı qəbul etdiyi əmr, qərar, sərəncamları ilə bərabər, dünya təhsil sistemindəki yeniliklərin Azərbaycan təhsil sistemində tətbiqi, eləcə də tarixinin tədrisində yeri və rolu məsələləri araşdırılmış, metodikanın, xüsusilə, Vətən tarixinin tədrisinin aktual problemlərində nəzəri-praktik məsələlərin əlaqələndirilməsinə nəzər yetirilmişdir. Bu dərs vəsaitinin iki hissədən ibarət olması nəzərdə tutulmuşdur; Birinci hissədə tarixin tədrisinin nəzəri-aktual problemlərinin işıqlandırılması məsələlərinə diqqət yetirilmiş, ikinci hissədə isə metodiki fikrin, tarixi-metodiki baxışların və tarixin tədrisi metodikasının inkişafı, məktəb tarix kursunun formalaşması tarixinin izlənməsi məqsəduyğun hesab edilmişdir.

Dərs vəsaitində, həmçinin metodikanın nəzəri problemlərinin Avropa və Rusiyada təhlili məsələləri, tarixin bir fənn kimi tədrisinə qədər olan konsepsiya və nəzəriyyələr, tarixin tədrisi metodikasının dərk olunması amilləri, tarixin tədrisi metodları, zaman və məkancə lokallaşma, fəall/interaktiv təlim metodları, müasir dərs və modern tarix müəllimi, tarix fənni üzrə fənn daxili və fənlərarası əlaqələr də işıqlandırılmışdır. Dərs vəsaiti bakalavr, magistr pilləsində təhsil alan tələbələr, müəllimlər və geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

© «Bakı Universiteti» nəşriyyatı, 2015

262257

MÜNDƏRİCAT

Giriş	5
I Bölmə. Metodikanın predmeti və vəzifələri	11
1. Tarix elminin metodologiyası və tarixin tədrisi metodikasının tədqiqat obyekti	11
2. Tarixin tədrisi metodikasının təhsil vəzifələri	15
a) Tarixin tədrisində öyrədici funksiya	18
b) tarix tədrisində inkişafetdirici funksiya	19
3. Tarixin tədrisi metodikasının prinsipləri	19
4. Tarixin tədrisi metodikasının tərbiyə vəzifələri	21
a) tərbiyə prosesinin mahiyyəti və qanunauyğunluqları	21
5. Tarixin tədrisi metodikasında təlim və tərbiyənin vəhdəti	25
II Bölmə. Təlimdə tarixin dərk olunmasının əsas amilləri	29
1. Şagirdlərin tarix elminin əsaslarına yiyələnməsi	29
2. Tarixi bilik mənbələri	31
III Bölmə. Şifahi şərh metodu, onun istiqamətləri və funksiyaları	35
1. Nəqlətmədə və tarixi hadisələrin təsvirində konkretləşdirmə vasitələri	41
2. Tarixi materialının şərhinə verilən əsas tələblər	42
a) Kontekst və quruluş anlayışı	43
b) Dinləmənin pedaqoji təşkili, Şərhin aparılma tərzii	44
3. Müsahibə aparmağın üsulları və onlara verilən tələblər	46
a) Evristik müsahibə və onun xüsusiyyətləri	46
b) Müsahibədə suallarının xarakterinə verilən tələblər	48
IV Bölmə. Tarixin əyani təlim metodları, təlimdə əyanilik prinsipi	50
a) tarix dərslərindəşəkillə iş metodikası	54
b) illustirasiya və onunla işləmək metodikası	56

V. Bölmə.	Tarixi hadisələrin zamanca və məkanca lokallaşdırılması	57
VI Bölmə.	Tarixin təlimində ekran vasitələri və digər texniki vasitələr	61
VII bölmə.	Şagirdlərlə sinifdənkənar iş.....	64
VIII bölmə.	Tarix təlimində tarixi sənəd ilə iş və bədii ədəbiyyatdan istifadə	66
a)	Tarix dərslərində bədii ədəbiyyatdan istifadə – belletristika.....	69
IX Bölmə.	Tarix dərsləkləri. Tarix təlimində mətnlə iş metodları	71
X Bölmə.	Tarix müəllimi tərəfindən tarixi biliklərin verilməsi metodikası	74
XI Bölmə.	Tarix təliminin metodlar problemi.....	76
XII Bölmə.	Tarixi anlayışlar üzərində iş metodikası.....	79
XIII Bölmə.	Tarix dərslərinin metodikası.....	82
XIV Bölmə.	Təhsil fəlsəfəsi və dəyərlər, tarix təlimində onun əhəmiyyəti.....	87
XV Bölmə.	İKT (informasiya kommunikasiya texnologiyaları) və tarixin tədrisi metodikası	88
XVI Bölmə.	Kurikulum. Fənn kurikulumları və tarixin tədrisi metodikası.....	99
	Nəticə	100
Bibliografiya.	Mənbə və ədəbiyyatın ümumi xarakteristikası	102

GİRİŞ

Təhsil, təlim-tərbiyə hər bir dövlətin strateji əhəmiyyətli fəaliyyət sahəsi olmaqla, həmin dövlətin siyasi-iqtisadi, sosial və mədəni inkişafını müəyyən edir, yeni qurulmuş cəmiyyətin mənəvi dəyərlərini formalaşdırır. Bu baxımdan hər bir suveren dövlət təhsilin inkişafına xüsusi diqqət yetirir, çünki təhsil millətin gələcəyi, dövlətin prioritet dayağını təşkil edən bir sahədir. Yenidən müstəqilliyini qazanan Azərbaycan Respublikası cəmiyyət quruculuğunun sivilizasiyalı, demokratik modellərinin axtarışı prosesində təhsil sisteminin yeniləşməsində dünya təcrübəsində inteqrasiyaya geniş meydan vermişdir. Müstəqillik əldə edildikdən sonra müasir təhsil sahəsinin inkişafı üçün verilən qərarlar, sərəncamlar, fərmanlar, perspektivli dövlət proqramları ölkədə keyfiyyətli təhsil sisteminin qurulmasına, dünya təhsil sistemə inteqrasiyaya və onun müsbət nəticələrinin reallaşmasına, intellektli, geniş dünyagörüşünə malik, savadlı, bacarıqlı, standartlara cavab verə bilən modern gənclərin yetişdirilməsinə yönəldilmişdir.

Keçmiş Sovet rejiminin təsiri altında yaranan və Sovet ideologiyasını əks etdirən tarix dərsliklərinin və dərs vəsaitlərinin dəyişdirilməsinə ciddi ehtiyac duyulurdu. SSRİ tarix dərsliklərində çox cüzi yer ayrılan Azərbaycan tarixi haqqında məlumatlar tarixi həqiqətə uyğun olmayan, təhrif olunmuş formada verilirdi. Azərbaycanın tarixi keçmişinin ən mühüm dövrləri tarix dərsliklərində özünə yer tapa bilmir, Azərbaycan xalqının görkəmli tarixi şəxsiyyətləri tarixin qaranlıq səhifələrində ya gizlədilir, ya da təhrif edilmiş şəkildə xalqa çatdırılırdı. Bütün bunlar gənc nəslin əqidəsində, dünyagörüşündə, tarixə baxışında bir oyanış edə biləcək tarixin tədrisi metodikasının reallaşmasına və yeni məzmunlu, ideologiya və siyasətdən kənar tarix dərsliklərinin yaradılmasına böyük ehtiyac yaradır, təhsil islahatının keçirilməsini labüd edirdi. Təhsil sahəsində aparılan və gerçəkləşdirilən islahatlar, geniş miqyas-